

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ЗАҢ СЕРИЯСЫ
2022 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ЮРИДИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 2022 ГОДА

ISSN 2958-8618

№ 3 (2022)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета
Юридическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на пересчет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ90VPY00046812

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация результатов научных исследований, актуальных проблем
в области права, привлечение внимания к перспективным
и актуальным направлениям юридической науки

Подписной индекс – 76199

<https://doi.org/10.48081/ATRQ8088>

Бас редакторы – главный редактор

Жетписов С.К.

д.ю.н., профессор

Заместитель главного редактора Олжабаев Б. Х., *к.ю.н., ассоц.профессор*
Ответственный секретарь Жамулдинов В. Н., *к.ю.н., ассоц.профессор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Биштыга А.,	доктор PhD, профессор (Республика Польша)
Зайцев О. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., профессор</i>
Ишеков К.А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Дуйсенов Э. Э.,	<i>д.ю.н., профессор</i>
Дорожинская Е. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Российская Федерация)</i>
Балымов Е. К.,	доктор PhD
Омарова А. Р.,	<i>технический редактор</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/DYOP4561>***С. К Жетписов¹, А. Е. Жакишева², Ж. Ж. Талипова³**^{1,2,3}Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

МИГРАНТТАРДЫҢ ЕҢБЕК ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстанда көшіп-қонушылардың еңбек құқықтарын қорғауды қамтамасыз етудің өзектілігі қазіргі қоғамда көші-қон процестерінің таралу үрдістеріне байланысты. Мигранттардың еңбек құқықтарын тиімді қорғау қоғамның жоғары тиімді, оң күтулеріне бағдарланған, әсіресе, еңбек қатынастарының жұмыс берушінің билігі алдындағы ең осалдығымен және нақты шындықтың басқа жағдайларымен сипатталатын кезеңдерінде мигранттарды көпсалалы мақсатты қорғаудың жүйесін құру шеңберінде ғана мүмкін болады. Біздің ойымызша, еңбек құқықтарының көптеген бұзылуларымен байланысты еңбек қатынастарын тоқтату кезеңіне ерекше назар аудару керек. Мәселенің бұл аспектісі еңбек қатынастарындағы мигранттардың әлсіз әлеуметтік-құқықтық қорғалуын анықтауға мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасының қолданыстағы еңбек кодексінде қызметкерді (оның ішінде еңбек мигрантын) қорғайтын құқықтық нормалардың едәуір саны болғанымен, бұл кодификациялық актіні еңбек қатынастары субъектілерін барынша қорғауды қамтамасыз ету үшін түзету қажет. Осы тезисті ескере отырып, біз еңбек қатынастарын тоқтату кезінде мигранттардың еңбек құқықтарын қорғауды жетілдіру қажеттілігін тұжырымдадық. Сондай-ақ, зерттеу еңбек қатынастарын тоқтату кезеңінде мигранттардың еңбек құқықтарын қорғаудың маңызды мәні анықталды, еңбек құқығының қорғаныс функциясының тәжірибелік көрінісі ретінде қорғаудың осы түрінің тұжырымдамалық компоненттері, жұмысшылардың еңбек құқықтарын қорғаудан туындайтын жеке институт, еңбек қатынастары, шаралар мен құқықтық кепілдіктер шеңберіндегі құқықтық қатынастар жүйесі ретінде анықталды.

Кілтті сөздер: еңбек мигранттары, еңбек құқықтары, еңбек құқықтарын қорғау, көші-қон, шетелдік қызметкер.

Кіріспе

Қазақстан Республикасындағы адам, құқық үстемдік ететін кез келген басқа қазіргі заманғы мемлекеттегідей, ең жоғары әлеуметтік құндылық болып саналатындықтан, оның құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету, қорғаудың маңыздылығы адамның өзіне байланысты тиісті туынды құндылықтар болып табылады. Мұны Қазақстан Республикасы Конституциясының 1-бабы көрсетеді [1]. Бұл әсіресе адамның еңбек құқықтарына, олармен байланысты заңды мүдделерге және оларды қорғауға қатысты, бұл жағдайда адамның құндылығын ғана емес, сонымен бірге оның өмірін, денсаулығын, әл-ауқатын, байлығын және т.б. ескереді, бұл адамның еңбек ету құқығын және еңбекке мәжбүр болмау құқығын іске асыру шеңберінде қол жеткізіледі. Сонымен, жұмысшылардың (еңбек мигранттарының) еңбек құқықтарын қорғау – бұл әлеуметтік құндылықты қорғау екені анық.

Бұл тезис еңбек мигранттарының құқықтарын қорғау шеңберінде ерекше маңызға ие болады, олар ұлттық заңнаманы білмеуіне байланысты, көбінесе жұмыс берушінің жосықсыз санатына түсіп, жұмысшылардың осал және нашар қорғалған санаттарының қатарында болады.

Бұл мәселенің өзектілігі соңғы айларда, Қазақстанға жақын елдердегі әртүрлі геосаяси, экономикалық, әлеуметтік жағдайлардың ықпалына байланысты көші-қон процестерінің серпіні сөзсіз ілгерілеп келе жатқан кезде айқын болды. Мигранттардың өсу динамикасы одан әрі артады деп ойлаймыз, бұл осы зерттеудің уақыттылығы туралы негізделген пайымдауға мүмкіндік береді.

Құқықтық әдебиеттегі осы мәселелерді зерделеу жағдайына назар аударатырып, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында еңбек көші-қонын құқықтық реттеуді және оның жағымсыз салдарына қарсы іс-қимылды зерттеу бөлшектеп жүргізілетінін, зерттеушілер оның белгілі бір аспектілерін талдайтынын атап өту керек.

Атап айтқанда, Джунисбекова Л. М [2], посткеңестік мемлекеттердің Еңбек көші-қонын құқықтық реттеуді қарастырады және бұл еңбек ресурстарының тұрақты қозғалысын анықтайтын жаһандану процестерінің салдары деп тұжырымдайды. Осы зерттеудің маңыздылығы автордың көші-қон туралы ЕАЭО конвенциясын қабылдау қажеттілігі туралы ұсынысы болып табылады, ол көшіп-қонушылардың құқықтарын қорғау тетігін құруға мүмкіндік береді. Мигранттардың құқықтарын қорғаудың құқықтық тетігін қалыптастырудың негізін қалайтын бірыңғай құқықтық құжат құру идеясы тың жаңа емес, мысалы, кейбір авторлар ТМД елдерінің көші-қон кодексін әзірлеу қажеттігін атап өтті [3].

Осыған ұқсас ұстанымды халықаралық шарттарда және елдердің ұлттық заңнамасында мигранттардың конституциялық құқықтарының жеткіліксіз танылуына сыни талдау жүргізетін Ghosh В зерттеушісі [4] ұстанады. Ол көбінесе заңнама пысықталмаған және ол көбінесе мигранттардың негізгі адам құқықтарына қол жеткізуіне кедергі келтіреді, бұл белгілі бір ерекше жағдайларда мигранттардың осалдығының күрт өсуіне әкеледі деген қорытындыға келді.

Авторлардың белгіленген идеяларымен ынтымақтаса отырып, біз олардың пайымдауын ұтымды деп санаймыз, өйткені көші-қон саласындағы мемлекетаралық қорғаныс механизмінің құқықтық негізі әлі пайда болмайынша, мұндай ұлттық механизмді құру туралы айту қиын, бірақ ол қазірдің өзінде қажет.

Соңғы онжылдықтарда көші-қон процестері халықаралық ауқымда өзектендірілгенін ескере отырып, оның себебі бірқатар елдерде (Сирия, Ирак, Ауғанстан, Украина) әскери қақтығыстар болды, көші-қонның құқықтық мәселелерін де, оның жекелеген аспектілерін де зерттеуге бағытталған көптеген шетелдік зерттеулер пайда болды. Мысалы, M. Scott Migration/ Refugee Law (2021 ж.) [5], Collyer M. Migrants, migration and the security paradigm: Constraints and opportunities (2016 ж.) [6], Sergio Carrera and Andrew Geddes The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees International Experiences on Containment and Mobility and their Impacts on Trust and Rights Editors [7].

Материалдар мен әдістер

Әдістемелік негіз-қойылған міндеттерді шешу үшін кешенде қолданылатын жалпы ғылыми және арнайы таным әдістері мен әдістерінің жиынтығы. Жүйелік-функционалды әдісті қолдана отырып, еңбек қатынастарын тоқтату негіздерін жеке және ұжымдық тоқтатуға бөлу теориясы жасалды, бұл бүкіл зерттеу жоспарын құруға негіз болды. Формальды-логикалық әдісті, талдау және жалпылау әдістерін кеңінен қолдану еңбек қатынастарын тоқтату ерекшеліктерін анықтауға, еңбек дауларын шешу тәртібімен еңбек қатынастарын ұжымдық тоқтату кезінде мигранттардың еңбек құқықтарын қорғау ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді. Философиялық әдісті, түсіндіру әдісін және аналитикалық-бағалау түсіндірмесін, жалпылау әдісін логикалық-құқықтық әдісті, формальды логика әдісін қолдану мигранттардың еңбек құқықтарын қорғау доктринасының негізгі ережелерін тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер мен талқылаулар

Бүгінгі жағдай бойынша көші-қон жағдайы мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету тиімділігіне елеулі әсер ететін Қазақстан

Республикасындағы әлеуметтік шиеленістің негізгі факторларының біріне айналды. Оның үстіне, Қазақстан өзінің дамуының объективті әлеуметтік-экономикалық табыстарына байланысты негізінен көрші республикалардан келген мигранттардың реципиент елі және Ресей мен Еуропаға, ал соңғы айларда Ресейден келген мигранттар үшін транзиттік аумақ болып табылады. Мысалы, қазір Қазақстан эмиграция және иммиграция процестері бойынша әлемде 15-ші орында.

2022 жылдың бірінші жартыжылдығында Қазақстанға шамамен 4,3 млн. шетелдіктер қоныстанса, ал 4,1 млн. шетелдіктер шет елге шығып кетті, оның ішінде Ресей Федерациясының азаматтары 1,66 млн. қоныстанса, ал 1,64 млн. шетелдіктер шығып кетті [8].

Қазақстан Республикасындағы еңбек көші-қоны, мемлекет назар аударуы тиіс күрделі мәселе және оны барынша азайтуға, оны заңды құқықтық арнаға енгізуге және көшіп-қонушылардың әлеуметтік-құқықтық қорғалуын қамтамасыз етуге бағытталған белгілі бір мемлекеттік шараларды әзірлеуге тиіс.

Еңбек көші-қонының өсу қарқыны жыл сайын артып келе жатқанын мойындау керек. Бұл ресми статистикаға тек шекарадан заңды түрде өтетін еңбек мигранттарының үлесі ғана ұшырайтындығын ескере отырып, кіру немесе шығу мақсаты ретінде жалдау жұмысын көрсетеді. Бірақ кез-келген елде заңсыз көші-қонның, оның ішінде еңбек көші-қонының үлкен үлесі бар екенін ұмытпаған жөн. Бұл табиғи процесс, оны шектеу мүмкін емес, және бұл ешқандай мақсатқа және қажеттілікке ие емес, сондықтан оны құқықтық бағытқа бағыттау қажет. Қазақстанда еңбек көші-қонының нақты ағындарына қатысты нақты ресми деректер жоқ, өйткені бұл есепке алу түбегейлі қажеттіліктің болмауына байланысты жүргізілмейді. Әрине, әрбір ведомство өз есебін жүргізеді (берілген квоталар саны – Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі, шығу және кіру саны – Ішкі істер министрлігі, Ұлттық қауіпсіздік комитеті және т. б.), алайда бұл Қазақстандағы жұмысшы шетелдіктерге, сондай-ақ басқа елдерде жұмыс күші ретінде тартылатын қазақстандықтарға қатысты толыққанды көрініс бермейді. Осылайша, олар билік үшін толығымен «көрінбейтін» болып қалады. Кез келген әлсіз реттелген процесс оның криминализациясын тудыратынын ескере отырып, заңсыз көші-қон, мәжбүрлі еңбек және адам саудасы сияқты жағымсыз салдарға қарсы тұрудың әдістері мен нысандарын әзірлеуді көздей отырып, еңбек көші-қонының құқықтық өріске уақтылы толыққанды және барабар ауысуына алаңдаушылық таныту қажет [9, 65 б.].

Бүгінгі таңда өзекті мәселе болып: еңбекші-мигранттардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғауды кім, кімге және

қандай құралдармен қамтамасыз ететіні қала бермек. Қазіргі құқықтық мемлекеттерде олардың Конституцияларында бекітілген ажырамас өмірлік игіліктерді іске асырудың сенімді тетігі қажет. Мұндай тетік еңбекші-мигранттардың құқықтарына заннамалық кепілдіктерді де, оларды тиісті мемлекеттік органдардың, мекемелердің, ұйымдардың көмегімен іс жүзінде жүзеге асыруды да қамтамасыз етуге тиіс. Еңбекші-мигранттардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың маңызды буыны (элементі) – осы құқықтар мен бостандықтарды іске асыруға жағдай жасау. Қазақстан Республикасының ұлттық заңнамасы, оның ішінде Еңбек кодексінің [10], сондай-ақ «Халықтың көші-қоны туралы» Заңның [11] нормалары еңбекші-мигранттарды құқықтық қорғау мүмкіндіктерін қамтыса да, Қазақстанда мигранттардың еңбек құқықтарының пәрменді тетігін қалыптастыру үшін бекітілген нормаларды нақтылауды талап етеді.

Мигранттардың еңбек құқықтарын нақты шындықта қорғау мақсаты тиісті қорғау шаралары жалпы құқықтық қағидаттарға (құқық үстемдігі, заңдылық, гуманизм, бостандық, құқықтық сенімділік, тұтастық, пропорционалдылық), еңбек құқығының салалық қағидаттарына (еңбек бостандығы, мемлекеттік және шарттық реттеуді үйлестіру мүмкіндіктерінің теңдігі, еңбек заңнамасының сақталуын және еңбекті қорғауды мемлекеттік қадағалау мен бақылауды қамтамасыз ету, қызметкерлердің еңбек құқықтарын қорғаудың мемлекеттік кепілдіктерін белгілеу) негізделетін жағдайда, сондай-ақ осы қорғаудың ерекше іргелі идеяларының кешенінде ғана қол жеткізуге болатындығын атап өткен жөн.

«Мигранттардың еңбек құқықтарын қорғау» ұғымы, бір жағынан, нақты шындықта бірнеше тәжірибелік көріністерге ие, ал екінші жағынан, еңбек қатынастары ағымының әртүрлі аспектілеріне және осы құқықтық қатынастардың субъектілері мен үшінші тұлғалардың (негізінен еңбек ұжымы, кәсіподақтар, азаматтық қоғам және мемлекет) құқықтық мәртебесіне әсер ететін құбылыс.

Маңызды контексте мигранттардың еңбек қатынастары олармен тоқтатылған кезде еңбек құқықтарын қорғау - бұл еңбек және жұмыспен қамту саласындағы мемлекет саясатының маңызды құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады, өйткені ол: 1) еңбек қатынастары тоқтатылған кездегі кезең, бұл осы қатынастарға байланысты игіліктің жойылуына әкеледі; 2) қызметкердің іске асыру кезеңі оған тиесілі еңбек бостандығына тікелей қатысты.

Яғни, бұл жағдайда біз мигранттардың еңбек құқықтарын (белгілі бір құқықтық қатынастар) жағдайында қорғау туралы айтып отырмыз, бұл қызметкерлердің құқықтық мәртебесіне әсер ететін, оның құқықтық және әлеуметтік-экономикалық жағдайына әсер ететін еңбек қатынастарының

тоқтатылуына байланысты, сондай-ақ оның отбасы мүшелері, осы қызметкерге барлық экономикалық тұрғыдан тәуелді барлық адамдарды заңды шындықтың өзгеруіне ең осал етеді, әсіресе қарым-қатынас жеке қасиеттеріне тәуелді емес жағдайларға байланысты бұзылған кезде сыншылдықпен сипатталады. Тиісінше, еңбек қатынастары тоқтатылған кезде мигранттардың еңбек құқықтарын қорғаудың маңызды мәні бұл қорғаныс еңбек қатынастары тоқтатылған әрбір еңбек мигрантына әлеуметтік, құқықтық кепілдіктердің жеткілікті көлемін, сондай-ақ олардың қалыпты өмір сүруін жалғастыру, жеке тұлғаны дамыту және еңбек бостандығын іске асыру үшін қажетті еңбек құқықтарын іске асыру үшін мүмкіндіктерді нақты беруге бағытталғандығында көрінеді.

Жоғарыда айтылғандардан еңбек қатынастары тоқтатылған кезде мигранттардың еңбек құқықтарын қорғауға құқықтық қорғаудың жалпы белгілері тән екендігі шығады. Құқықтық қорғау белгілерін түсінуге жеткілікті кең көзқарасты талдай отырып, мигранттардың еңбек құқықтарын қорғау келесі белгілермен сипатталады деген ойға келеміз:

1) Еңбек қатынастары ағымының соңғы кезеңінде көшіп-қонушылардың еңбек құқықтарын қорғаудың мақсаты кең мағынада құзыретті субъектінің (қызметкердің өзі, кәсіподақ, қызметкердің немесе қызметкерлердің өкілі, мемлекеттік органдар және т.б.) көрсетілген құқықтық қатынастарды тоқтату, бұзылған еңбек құқықтарын қалпына келтіру, сондай-ақ кедергілерді жою кезінде жүзеге асырылған және/немесе жүзеге асырылатын еңбек құқықтарының бұзылуына заңды түрде қарсы іс-қимыл болып табылады мигранттың еңбек құқықтарын іске асыруы және олардың осы құқықтарды іске асыруы үшін қолайлы жағдайлар жасау болып табылады. Сонымен қатар, қарастырылып отырған қорғау үшін профилактикалық мақсат тән - еңбек қатынастарын тоқтату кезінде еңбек мигранттарының еңбек құқықтарын қорғаудың шындығы, бұл объективті шындықта орын алады, ол еңбек құқықтарын қорғау нәтижесінде бұзушы бастан кешіретін жағымсыз салдарды болдыртпау үшін қызметкерлердің еңбек құқықтарын бұзудан кедергі келтіретін адамдардың осы құқықтарды бұзу жағдайларын азайтады.

2) Бұл қорғау – тиісті қызметті жүзеге асыруға құзыретті субъектілер жүзеге асыратын қызмет: а) заңнамалық актіде бекітілген нормативтік нұсқауларға (мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, кәсіподақтар, қызметкерлер өкілі, қызметкердің өзге де заңды өкілдері, жұмыс беруші және т.б.); б) қызметкердің еңбек құқықтарының болуы, оның ішінде осы құқықтарды қорғау құзыреті (қызметкер, азаматтық қоғам институттары);

3) Еңбек қатынастары тоқтатылған кезде еңбек мигранттарының құқықтарын қорғау тиісті қорғау құралдарының көмегімен нормативтік, нақты және іс жүргізу (егер қажет болса) негіздері негізінде іске асырылатын қызметтің ерекше түрі болып табылады. Бұл ретте аталған қорғаудың нормативтік негіздері қолданыстағы заңнаманың ережелері болып табылады, оларға еңбек құқықтарын бұзуға тыйым салынады және қызметкердің немесе құқықтың өзге де құзыретті субъектілерінің тиісті қорғау әрекеттерін бұзуына жауап ретінде қолдану көзделеді. Бұл қорғаудың нақты негізі қызметкерлердің еңбек қатынастарын тоқтатқан кездегі еңбек құқықтарының бұзылуы болып табылады, бұл орындалып жатқан немесе орындалған факт ретінде көрініс табады. Өз кезегінде, қорғаудың іс жүргізу негіздерімен тиісті қорғау басталатын құжаттар мен іс-әрекеттер (іс-әрекеттерден бас тарту) қаралады (мысалы, осы жұмыс берушінің қызметкерінің оның еңбек құқықтарын бұзу тоқтатылған және бұзылған құқықтарды қалпына келтіру сәтіне дейін созылатын өзін-өзі қорғау шараларын жасағаны туралы жазбаша хабарламасы);

4) Еңбек құқықтық қатынастары тоқтатылған кезде бұзылатын көшіп – қонушының еңбек құқықтары тікелей қорғалатын объект болып табылады, ал жұмыскер көрсетілген қатынастар тоқтатылған кезде оның еңбек құқықтары бұзылмаған жағдайда ғана тиісінше іске асыра алатын басқа да субъективті құқықтар жанама объект болып табылады;

5) Еңбек құқықтық қатынастары тоқтатылған кезде көшіп-қонушылардың еңбек құқықтарын қорғау, әдетте, уақытша сипатта болады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, Қазақстан Республикасында көшіп-қонушылардың еңбек құқықтарын қорғау адамның маңызды әлеуметтік құндылығын, оның еңбек бостандығын, өмір сүру, денсаулық, қалыпты даму құқығын және сол сияқтыларды қорғауға бағытталған іс-қимылдар кешені болып табылатынын атап өткен жөн. Осылайша, мигранттардың еңбек құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету, әсіресе еңбек құқықтық қатынастары барысының осы кезеңінде, қоғам дамуының тұрақтылығын қорғауға ықпал етеді, осылайша мемлекеттегі жұмыссыздар санының көбеюінен туындайтын әлеуметтік төуекелдерді, әлеуметтік шиеленісті және қоғамды криминализациялау деңгейін төмендетеді. Бұл ретте, аталған құқықтарды тиісінше қорғау қолданыстағы заңнамада қызметкердің көрсетілген құқықтарын қорғау реттелетін ережелер болған жағдайда ғана мүмкін болады (бұл өзінің қорғану әлеуеті шегінде қорғауды толық жүзеге асыруға ықпал етеді, сондай-ақ бұзушының, басқа да қызметкерлердің құқық бұзушылығын болдырмайды) және іс жүзінде тиімді түрде әрекет ететін болады (қорғау

мақсаттарына, міндеттеріне, белгілері мен қағидаттарына жауап бере отырып) мигранттардың еңбек құқықтарын қорғаудың тәсілдері мен құралдары жұмыс істейді.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды (2022.19.09. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // [Электронды ресурс] – https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005029#activate_doc=2

2 **Джунисбекова, Л. М.** Гармонизация правового пространства в сфере международного трудового права (на примере ЕАЭС). Дисс. на соискание степени доктора философии (PhD) по специальности: «6D030200 – Международное право». – Нур-Султан, 2020. – 190 с.

3 **Кысыкова, Г. Б., Калиева, А. У.** Анализ правового регулирования трудовой миграции в рамках ЕАЭС // Вестник института законодательства РК. – №4(53). – 2018. – С. 134–140.

4 **Ghosh, B.** The Human Rights of Migrants : Strategies for moving forward. // Development. - № 46. – 2003. – P. 21–29.

5 Scott M. Migration/Refugee Law (2019) // Yearbook of International Disaster Law Online, 2021. – 519–528 p.

6 **Collyer, M.** Migrants, migration and the security paradigm : Constraints and opportunities // Mediterranean Politics. – № 11 (2). – 2016. – P. 255–270.

7 The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees International Experiences on Containment and Mobility and their Impacts on Trust and Rights. Editors Sergio Carrera and Andrew Geddes. European University Institute (EUI). – San Domenico di Fiesole (FI), 2021. – 315 p.

8 Свыше 1,6 млн граждан России въехало в Казахстан с начала 2022 года // [Электронный ресурс]. – URL: <https://kaztag.kz/ru/news/svyyshe-1-6-mln-grazhdan-rossii-vekhalo-v-kazakhstan-s-nachala-2022-goda>

9 **Жетписов, С. К., Нургазинов, Б. К. Борецкий, А. В.** Labor migration: socio-legal characteristics of the problem // Вестник ЕНУ им. Гумилева. Серия Право. – № 3. – 2021. – С. 60 – 73.

10 Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414–V ҚРЗ (2022.04.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // – [Электронды ресурс] https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34838929

11 «Халықтың көші-қоны туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі № 477–IV Заңы (2022. 14. 07. берілген өзгерістер

мен толықтырулармен) // [Электронды ресурс]– https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31037885#activate_doc=2

REFERENCES

1 Kazakhstan Respublikasynyn Konstituciyasy 1995 zhylygy 30 tamyzda respublikalyk referendumda қабылданды (2022.19.09. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // [The Constitution of the Republic of Kazakhstan was adopted at the republican referendum on August 30, 1995 (with amendments and additions made on 19.09.2022) // [Electronic resource] – https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005029#activate_doc=2]

2 **Dzhunisbekova, L. M.** Garmonizaciya pravovogo prostranstva v sfere mezhdunarodnogo trudovogo prava (na primere EAES). Diss. na soiskanie stepeni doktora filosofii (PhD) po special'nosti: «6D030200 – Mezhdunarodnoe pravo». – [Junisbekova L.M. Harmonization of the legal space in the field of international labor law (on the example of the EAEU). Diss. for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty: «6D030200»– International law]. – Nur-Sultan, 2020. – 190 p.

3 **Kysyikova, G. B., Kalieva, A. U.** Analiz pravovogo regulirovaniya trudovoj migracii v ramkah EAES // [Analysis of legal regulation of labor migration within the EAEU] // Bulletin of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan. – №4(53). – 2018. – P. 134-140.

4 **Ghosh, B.** The Human Rights of Migrants: Strategies for moving forward. // Development. – № 46. – 2003. – P. 21–29.

5 **Scott, M.** Migration/Refugee Law (2019) // Yearbook of International Disaster Law Online, 2021. – 519–528 p.

6 **Collyer, M.** Migrants, migration and the security paradigm: Constraints and opportunities // Mediterranean Politics. – № 11 (2). – 2016. – P. 255–270.

7 The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees International Experiences on Containment and Mobility and their Impacts on Trust and Rights. Editors Sergio Carrera and Andrew Geddes. European University Institute (EUI). – San Domenico di Fiesole (FI), 2021. – 315 p.

8 Svyshe 1,6 mln grazhdan Rossii v"ekhlo v Kazahstan s nachala 2022 goda // [Over 1.6 million Russian citizens have entered Kazakhstan since the beginning of 2022 // [Electronic resource]. – URL: <https://kaztag.kz/ru/news/svyshe-1-6-mln-grazhdan-rossii-vekhlo-v-kazahstan-s-nachala-2022-goda>]

9 **Zhetpisov, S.K., Nurgazinov, B. K. Boreckij, A. V.** Labor migration : socio-legal characteristics of the problem // [Zhetpisov S. K., Nurgazinov B.

K. Boretsky A.V. Labor migration : sociolegal characteristics of the problem // Bulletin of the Gumilyov ENU. The Law series. – No. 3. – 2021. – P. 60 – 73].

10 Kazakhstan Respublikasynyn Enbek Kodeksi 2015 zhylygy 23 karashadagy № 414-V KRZ (2022.04.07. berilgen ozgerister men tolyktyrularmen) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34838929 [Labor Code of the Republic of Kazakhstan dated November 23, 2015 No. 414-V of the Republic of Kazakhstan (with amendments and additions made on 04.07.2022) // [Electronic resource] – https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34838929]

11 «Halyktyn koshi-kony turaly» Kazakhstan Respublikasynyn 2011 zhylygy 22 shildedegi № 477-IV Zany (2022.14.07. berilgen ozgerister men tolyktyrularmen) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31037885#activate_doc=2 [Law of the Republic of Kazakhstan dated July 22, 2011 No. 477-IV «On migration of the population» (with amendments and additions as of 07.14.2022) // [Electronic resource] – https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31037885#activate_doc=2]

Материал баспаға 15.09.22 түсті.

* С. К Жетписов¹, А. Е Жақишева², Ж. Ж. Талипова³

^{1,2,3}Торайғыров университет, Республика Казахстан, г. Павлодар

Материал поступил в редакцию 15.09.22.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТЫ ТРУДОВЫХ ПРАВ МИГРАНТОВ

Актуальность обеспечения защиты трудовых прав мигрантов в Казахстане обусловлена тенденциями распространения в современном обществе миграционных процессов. Эффективная защита трудовых прав мигрантов возможна лишь в рамках создания высокоэффективной, ориентированной на позитивные ожидания общества системы многопрофильной целевой защиты мигрантов, особенно на тех этапах трудовых правоотношений, в рамках которых они характеризуются наибольшей уязвимостью перед властью работодателя, другими обстоятельствами фактической действительности. Особое внимание, на наш взгляд следует уделить именно этапу прекращения трудовых правоотношений, который связан с многочисленными нарушениями трудовых прав. Этот аспект проблемы позволяет констатировать слабую социально-правовую защищенность мигрантов в трудовых правоотношениях. И хотя в действующем Трудовом кодексе Республики Казахстан имеется

немалое количество правовых норм, защищающих работника (в т.ч. и трудового мигранта), данный кодификационный акт нуждается в корректировке, для обеспечения наилучшей защиты субъектов трудовых отношений. С учетом данного тезиса, нами сформулирован вывод необходимости совершенствования защиты трудовых прав мигрантов, именно при прекращении трудовых правоотношений. Также в исследовании определено сущностное значение защиты трудовых прав мигрантов на этапе прекращения трудовых правоотношений; выявлены концептуальные составляющие данного вида защиты как практического проявления защитной функции трудового права, как отдельного института, производного от защиты трудовых прав работников, как системы правовых отношений в рамках трудовых правоотношений, мер и правовых гарантий.

Ключевые слова: трудовые мигранты, трудовые права, защита трудовых прав, миграция, иностранный работник.

* S. K Zhetpisov¹, A. E Zhakisheva², Zh. Zh. Talipova³

^{1,2,3}Toraighyrov University, Republic of Kazakhstan, Pavlodar

Material received on 15.09.22

SOME FEATURES OF THE PROTECTION OF LABOR RIGHTS OF MIGRANTS

The relevance of ensuring the protection of the labor rights of migrants in Kazakhstan is due to the trends in the spread of migration processes in modern society. Effective protection of migrants' labor rights is possible only within the framework of creating a highly effective system of multidisciplinary targeted protection of migrants, focused on the positive expectations of society, especially at those stages of labor relations in which they are characterized by the greatest vulnerability to the power of the employer, other circumstances of actual reality. In our opinion, special attention should be paid to the stage of termination of labor relations, which is associated with numerous violations of labor rights. This aspect of the problem allows us to state the weak social and legal protection of migrants in labor relations. And although the current Labor Code of the Republic of Kazakhstan has a considerable number of legal norms protecting an employee (including a migrant worker), this codification act needs to be adjusted to ensure the best protection

of subjects of labor relations. Taking into account this thesis, we have formulated the conclusion of the need to improve the protection of the labor rights of migrants, namely at the termination of labor relations. The study also defines the essential importance of protecting the labor rights of migrants at the stage of termination of labor relations; the conceptual components of this type of protection as a practical manifestation of the protective function of labor law, as a separate institution derived from the protection of workers' labor rights, as a system of legal relations within labor relations, measures and legal guarantees.

Keywords: labor migrants, labor rights, protection of labor rights, migration, foreign worker.

Теруге 15.09.2022 ж. жіберілді. Басуға 30.09.2022 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

3,02 Мб RAM

Шартты баспа табағы 11,4.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3959

Сдано в набор 15.09.2022 г. Подписано в печать 30.09.2022 г.

Электронное издание

3,02 Мб RAM

Усл.п.л. 11,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка А. К. Мыржикова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3959

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

<https://vestnik.tou.edu.kz/>